

NORGES INDSKRIFTER

MED DE ÆLDRE RUNER.

UDGIVNE

FOR

DET NORSKE HISTORISKE KILDESKRIFTFOND

VED

SOPHUS BUGGE.

I.

CHRISTIANIA.

A. W. BRØGGERS BOGTRYKKERI.

1891—1903.

Kapitel II.

Runen for **m** (Rune 20 i Rækken) heder i Angelsaksisk *man* (f. Eks. Stephens 5) eller *mon* (f. Eks. Stephens 8). Navnet er i Ags. enslydende med det Ord, som betyder »Mand, Menneske«, og er saaledes forklaret i det ags. Runedigt.

Runen for **m** heder i Oldislandsk og Oldnorsk *maðr*, hvilket Ord betyder »Mand, Menneske«. Saaledes forklares Runenavnet i det norske Runedigt og i de islandske Runeramser. I gamle islandske, svenske og norske Haandskrifter bruges Runen **Y** *m* ofte for at betegne det Ord, som er Runens Navn, nemlig *maðr* »Mand, Menneske«, oftest i Nominativ¹⁾. Saaledes f. Eks. i Hoved-Haandskriftet af Edda-Digtene. Hvor her en anden Kasusform skal udtrykkes, anvendes Runen langt sjældnere, og Kasusformen maa da særlig betegnes, f. Eks. ved at skrive *z* over Runen, naar den skal betegne Genetiven *mannz*. Se Cod. Reg. af den ældre Edda, Fototyp. Udg. S. LI f.

I de irske Afskrifter af den oldnorske Runerække *mann*. Denne Form kan som Nominativform støttes derved, at der i gamle islandske Haandskrifter findes undertiden for den sædvanlige Nominativform *maðr* »Mand, Menneske« skrevet *mann*, der er opstaaet af *mannr* (ligesom *tenn* af **tennr*), hvor Stavelse-rimet viser, at der har været udtalt *mannr* eller *mann*, ikke *maðr*; f. Eks. Fms. IV 214. Denne Form har fæstet sig i Sættingsætningen *manngi* (*mangi*).

Olddansk i Leiden-Hskr. med Runer 𐌚 𐌚 𐌚 𐌚 og med latinske Bogstaver *manr*. Dansk hos Stephens 14 *mander*. Dansk i tysk Omskrift i Abeced. Nordm. *man*.

Gotisk i Salzburg-Hskr. *manna*, hvilket er den rette gotiske Form af det germanske Ord, som betyder »Mand, Menneske«.

Navnet paa Runen for **m** er baade hos Nordboer, Angelsakser og Goter i Form overensstemmende med det Ord, som betyder »Mand, Menneske«. Det gotiske Runenavn *manna* maa derfor ifølge Goternes egen Opfatning have været det samme Ord som got. *manna* »Mand, Menneske«.

¹⁾ Se P. G. Thorsen, Om Runernes Brug udenfor det monumentale S. 77 f.; Bj. M. Ólsen, Runerne i den oldisl. Literatur S. 40 ff.

Naar Runenavnet f. Eks. i Oldnorsk ikke heder **manni*, som i grammatisk Form nøiagtig vilde svare til got. *manna*, men *maðr*, saa er dette naturligvis betinget derved, at »Mand« i Oldnorsk heder *maðr*, ikke **manni*.

Runen for r (Rune 5) hed hos Angelsakserne *rād*, saaledes Stephens 5 og Gaade i Exeter-Bogen 59 L. 15. Stephens 8 har *ræda*. v. Grienberger (Arkiv XV S. 8) forklarer dette som et Nomen agentis af **raidja* og sammenstiller det med oht. *reito* »auriga«, men denne Form af Runens Navn *ræda* er sikkerlig ikke oprindelig, da det sædvanlige ags. Runenavn *rād* regelret svarer til det nordiske Runenavn og til det gotiske Bogstavnavn. Mulig er Formen *ræda* opstaaet derved, at der i Haandskriftets Original oprindelig feilagtig var skrevet *ræd* og at saa *æ* blev rettet til *a* paa den Maade, at *a* blev skrevet i Randen til høire for *ræd*. Eller er *ræda* paavirket af den got. Form *reda* i samme Hskr.?

Ordet *rād* betyder »Ridning« og er forklaret saa i det ags. Runedigt.

Runen for r hed oldisl. og oldn. *reid*, som forekommer i 3dje grammatiske Afhandling i Sn. Edda, Bj. M. Ólsens Udg. S. 43. Navnet forklares som »Ridning« i det norske Runedigt og i de islandske Runeramser. Oldn. *reid* kan ogsaa betyde »Vogn«.

I den irske Optegnelse af den norske Runerække *raid*.

Olddansk i Leiden-Hskr. med Runer **R ʀ | Þ N**, med latinske Bogstaver *reidu*. Hos Stephens 14 *reð* efter yngre dansk Udtale; dansk i tysk Omskrift i Abeced. Nordm. *rat*.

Runens Navn maa i det ældste nordiske Runesprog have været **raidu*.

Gotisk i Salzburg-Hskr. *reda*. I ægte gammel gotisk Form maa Navnet have været **raida* og have betydet »Vogn« (oht. *reita* »Vogn«) eller »Ridning«.

Runen for j (Rune 12) hed i Ags. *gér*. Saaledes hos Stephens 9 *gear* (hvor det er rettet for *geor*), *ger* Stephens 5, *gaer* Stephens 8. Navnet betyder »Aar«, som det er forklaret i det ags. Runedigt.

Den tilsvarende oldisl. og oldnorske Rune er **ǰ**, som betyder *a*. Dette er en sen Form af Runen, og Runens Lydværdi i de ældste nordiske Indskrifter er **j**. Runen har siden faaet Lydværdien *a*, fordi Runens Navn, som i det ældste nordiske Runesprog maa have været **jāra*, siden gik over til *ár*. Se Wimmer S. 199 ff. og her foran S. 13.

Runens oldisl. og oldnorske Navn var altsaa *ár* (som forekommer i 3dje gramm. Afh. i Sn. Edda, Bj. M. Ólsens Udg. S. 42), hvilket betyder »Aar«, og Navnet forklares i et islandsk Haandskrift ved »annus«. I det norske Runedigt og i de islandske Runeramser opfattes Betydningen som »god Aaring«, hvilken Betydning oldn. *ár* kan have.

I den irske Optegnelse *ar* (skrevet sammen med det forudgaaende *is*).

Olddansk *ar* Stephens 14 og Abeced. Nordm. I Leiden-Rækken skrevet med Runer **ʀ R**, med latinske Bogstaver *ae* (feillæst eller feilskrevet for *ar* i Leiden-Hskr.'s tabte Original).

Gotisk i Salzburg-Hskr. *gaar* (hvor *aa* betegner langt *a*). Dette er en høitysk Omændring af den ægte gotiske Form *jēr*, som betyder »Aar»¹).

Runen for *i* (Rune 11) hed hos Angelsakserne *is*. Saaledes *is* Stephens 5 og 8. Navnet betyder »Is«, som det er forklaret i det ags. Runedigt.

Det oldisl. og oldnorske Navn paa Runen for *i* var *iss*, som allerede forekommer i 3dje gramm. Afh. i Sn. Edda, Bj. M. Ólsens Udg. S. 42; det betyder »Is«, som det er forklaret i det norske Runedigt og i islandske Haandskrifter.

I den irske Optegnelse *is* (skrevet sammen med det følgende *ar*).

Olddansk *is* i Leiden-Hskr., Stephens 14, Abeced. Nordm.

Gotisk i Salzburg-Hskr. *iiz* (hvor *ii* betegner langt *i*). Dette Navn vilde efter Ulfilas Skrivemaade have været skrevet **eis*, og **eis* maa i Gotisk have betydet »Is«. At Runens gotiske Navn i Salzburg-Hskr. begynder med *i*, viser, at langt *i* i den gotiske Runeskrift ikke, som i Ulfilas Skrift, blev betegnet ved *ei*; jfr. Kirchhoff S. 28 ff. Ifølge Kirchhoff (anf. St.) er *z* i *iiz* og ellers i Salzburg-Hskr.'s Bogstavnavne bevaret fra den gotiske Original. Det skal da her efter ham betegne det tonende *s*. Men i intet nu bevaret gotisk Haandskrift findes *z* brugt i det Omfang, hvori det er brugt i Salzburg-Hskr.'s Runenavne, f. Eks. i det Runenavn, som betyder »Is«.

Th. v. Grienberger (Sievers Beiträge XXI S. 206) mener derimod, at *z* i *iiz*, ligesom overalt i Salzburg-Hskr.'s gotiske Bogstavnavne (undtagen i *ezece*), gjengiver det germanske stemmeløse *s*. I Salzburg-Hskr. bruges *z*, hvor der i Gotisk bruges *s* og ikke *z*; nemlig overalt i Ordenes Endelse, baade hvor *z* etymologisk kun er Nominativmærke og hvor Stammens udlydende Hvislelyd, som i *iiz*, er smeltet sammen med Nominativmærkets Hvislelyd.

Grunden til denne Brug af *z* i Salzburg-Hskr. finder v. Grienberger i Indflydelse fra Nedskriverens høityske Sprog, da *z* i Oldhøitysk regelret brugtes i Udlyd som Tegn for et stemmeløst *s*. Men i oldhøityske Haandskrifter findes *z* kun yderst sjældent som Betegnelse for et stemmeløst *s*, der er bevaret fra et fællesgerm. *s*; se Braune, Althochd. Gramm.² S. 141 § 168 Anm. 2.

Runen for *t* (Rune 17) heder i den ags. Række hos Stephens 8 *ti* (ligesaa Stephens 4 og 10), men i vestsaksisk Form *tír*. Saaledes Stephens 5 og 9. Ordet *tír* betyder i Ags. »Herlighed (gloria)«. I det ags. Runedigt synes *tír* at være opfattet som Betegnelse for et Stjernebillede, som ikke *gaar ned*²). Men Runenavnets nordiske og gotiske Former viser, at Runenavnet oprindeligt har været opfattet som Navn paa den Gud, som paa Høitysk kaldtes *Zio*. Denne Guds Navn er paa Ags. ellers *Tīg* (Epinal-Gl., Wright-Wülcker II 443⁷), Gen. *Tiwes*. Runenavnets ældre ags. Form er altsaa vistnok *tī*. Formen *tír* synes derfor at være opstaaet

1) Formen i Salzburg-Hskr. forudsætter vel en gotisk Form *jēr*, hvis *ē* endnu ikke var gaaet over til *i*; jfr. v. Grienberger, Sievers Beiträge XXI S. 205 f.

2) Bosworth-Toller mener derimod, at Runens Navn (*Tír*) i Runedigtet er opfattet som Planeten Mars, der er opkaldt efter den Gud, som i Oldnorsk heder *Týr*.

ved Indflydelse fra det ags. Ord *tír* som Omtydning af *tí*¹⁾. Neppe er *r* kommet ind ved Indflydelse fra den danske Form af Runenavnet. Det ags. Runenavn *tí* er paa Høitysk blevet oversat til *ziu*, der i flere tyske Haandskrifter forekommer som Navn paa en Rune for *z*; se v. Grienberger, Arkiv XV S. 37.

Runen for *t* heder i Oldisl. og Oldnorsk *tjr*, som i det norske Runerim forklares saa: (*Tjr*) er *æinendr ása* og altsaa opfattes som Gudens Navn. Ogsaa i de islandske Runeramser forklares Runenavnet som Gudens Navn. Opfatningen af Runenavnet som Kampgudens Navn forudsættes ogsaa i Sigrdr. 6:

*Sigrúnar skalt kunna,
ef vilt sigr hafa,
ok rísta á hjalti hjors . . . . .
ok nefna tysvar Tý.*

I de irske Afskrifter af den norske Runerække er Runenavnet skrevet *diur*, hvilket er en Forvanskning af **tiur*.

Olddansk i Leiden-Hskr. skrevet med Runer $\uparrow | \downarrow \lambda$, med latinske Bogstaver *iu*, hvilket er en Forvanskning af **tiur*. Dansk hos Stephens 14 *tjr*.

Navnet paa Guden Ty forekommer i Vokativ i flere nordiske Indskrifter, som er skrevne med den længere Rækkes Runer. Saaledes skrevet *ti* i de norske Indskrifter fra Aagedal og Ødemotland og i den jyske Brakteat-Indskrift Stephens Nr. 79; se NI. S. 549 ff. I samme Betydning er efter min Mening paa Brakt. Nr. 28 Stephens fra Overhornbæk, Jylland, skrevet *tiu*, hvor anden Bogstav er skrevet med en Form af den Rune, som i Ags. heder *coh*; se NI. S. 583.

Jeg skal senere søge at gjøre det sandsynligt, at den nævnte Brakteat fra Overhornbæk er erulisk.

Jeg antager derfor, at Guden Tys Navn og Runenavnet i erulisk Sprog har været **TiuR*, Akkus. **Tiu*.

En Antydning af, at Runen for *t* allerede i urnordisk Sprog har baaret Guden Tys Navn, har vi maaské paa Brakt. Nr. 57 (fra Sjælland). Her følger efter Indskriften 4 Prikker og derpaa Runen for *t* med tre Kviste til hver Side. Magnus Olsen formoder, at denne *t*-Rune betegner Guden Tys Navn (mulig i Vokativ i en 3 Gange gjentagen Anraabelse). I Indskriften fra Ødemotland er Runen *t* skreven med tre Kviste til hver Side i *ti*, hvilket jeg nu opfatter som Vokativ af Guden Tys Navn. Indskriften paa Nr. 57 viser Slægtskab med Ødemotland-Indskriften ogsaa deri, at den Mand, som paa Brakteaten taler i 1ste Person, kalder sig *hariuha*, hvilket Navn hører sammen med *uha*, Navnet paa Ødemotland-Stykkets Forfærdiger. Se herom mere paa et andet Sted.

I denne Forbindelse kan ogsaa mærkes, at tre Runer $\uparrow$ staar sammen i anden Linje af Lindholm-Indskriften umiddelbart foran :*alu*. Jfr. om denne Indskrift Bemærkningerne i det følgende ved Navnet paa Runen for *a*.

Gotisk i Salzburg-Hskr. *tyz*. Th. v. Grienberger (Sievers Beiträge XXI S. 217) mener, at dette udtrykker Udtalen **tīs* og at den tilsvarende Form hos Ulfila vilde hede **teiws*; *w* skal da her i Formen *tyz* være trængt ud. For denne

¹⁾ Jfr. v. Grienberger, Arkiv XV S. 15.

Opfatning kunde tale oldn. *tívar* »Guder« (med langt *i*) og det, at de ags. Epinal-Glosser har *Tiig*. Men den nævnte Opfatning synes mig dog mindre sandsynlig. Imod, at *y* i *tyz* skulde betegne langt *i*, taler *iiz* i Salzburg-Hskr. (se S. 47). Dette Haandskrifts Form *thyth* (med Lydværdi angivet som *t & h*) forklarer jeg som got. *þiuf* og tror ikke med v. Grienberger, at *y* her betegner langt *i*. Desuden holder jeg denne Opfatning af *y* som langt *i* ved Runenavnet *eyz* for ikke rigtig; se nedenfor. Fremdeles synes Runenavnet *enguz* i Salzburg-Hskr. at tale imod, at *w* i en Form **tīws* skulde være blevet trængt ud. Endelig skal jeg i det følgende søge at vise, at Navnet paa Runen $\mathfrak{J}$ i det ældste germanske, gotiske Runealfabet ikke har været **ihws* eller **iws*, men at Runenavnet har været **ius*. I Overensstemmelse hermed tror jeg derfor med Munch (Det got. Sprogs Formlære S. 15), Kirchhoff (S. 32) og flere, at Navnet paa Runen for **t** i Gotisk har været **tius*, og at dette i Salzburg-Hskr. er gjængivet ved *tyz*. Hermed stemmer ogsaa den eruliske Vokativform af Gudenavnet paa Brakt. Nr. 28 Stephens *tiu* vel overens. Jeg formoder, at denne gotiske Form **tius* er at forklare af en enstavelses konsonantisk Stamme **tīw-*, og ikke af en vokalisk Stamme **tīwa-*. Jfr. oldind. *Dyāú-s*, gr. *Zεύς*.

At Gudenavnet *Ty* engang har været bøiet som en konsonantisk Stamme, slutter jeg ogsaa, om end med Tvivl, af et Ord paa Vimose-Høvelen. Dennes Indskrift haaber jeg senere at skulle kunne forklare.

Runen for **u** (Rune 2) hed hos Angelsakserne *úr*. Saaledes skrevet *ur* Stephens 5, 8 og 9. Navnet forklares i det ags. Runedigt som »Urokse«.

Runens oldisl. og oldnorske Navn var *úr*. Det skrives i Nominativ med én *r*: *ur* (3dje gramm. Afh. i Sn. Edda, Bj. M. Ólsens Udg. S. 5), *úr* (smst. S. 42).

Navnet forklares i det norske Runedigt saaledes: (*úr*) *er af illu jarne*. Her har *úr* sandsynlig været forstaaet som »Slagger«; se Kålunds Udg. i »Småstykker« (1885) S. 7 f., jfr. S. 100 og S. Bugge smst. S. 105 f. Derimod i den islandske Runeramse er Runenavnet *úr* opfattet som det islandske Ord *úr* n., som betyder »Støvregn«.

Begge Opfatninger af Runenavnet *úr*, baade som »Slagger« og som »Støvregn«, er sikkerlig uoprindelige, og den angelsaksiske Opfatning som »Urokse« er, som jeg tror, den oprindeligere.

Dansk Runenavn i Leiden-Hskr. skrevet med Runer $\mathfrak{NR}$ $\mathfrak{A}$, med latinske Bogstaver *urr*. Hos Stephens 14 og i Abeced. Nordm. *ur*. Skrivemaaden i Leiden-Hskr. viser vistnok, at Runenavnet i Olddansk var Hankjønnsord.

Gotisk i Salzburg-Hskr. *wraz*. Munch (S. 15) og Kirchhoff (S. 38 f.) mener, at *wraz* er en Afskrivers Forvanskning af **uruz*, og at det i Ulfilas Skrivemaade vilde hede **ūrus* med langt *u* i første Stavelse, samt at Navnet hos Goterne har betegnet »Urokse«.

At man ikke kan opfatte *wraz* som en rigtig gotisk Form af en Stamme *ūra-*, som har betydet »Urokse«, synes at godtgjøres bl. a. derved, at oldn. *úrr* »Urokse« i Genetiv heder *úrar*.

Imod den Antagelse, at en gotisk Form *ūrus her skulde ligge til Grund, indvender v. Grienberger (Sievers Beiträge XXI S. 209 f.; jfr. Arkiv XIV S. 110 f.), at Stammens udlydende *u* er faldt ud i den gotiske Dialekt, som Bogstavnavnene i Salzburg-Hskr. forudsætter, hvilket skal fremgaa af Bogstavnavnene *fe*, som i Ulfilas Skrifform vilde hede *faihu*, og *laaz*, som hos Ulfila vilde hede *lagus.

Selv opfatter v. Grienberger *uraz* som et Intetkjønsord af en Stamme paa *-z* med samme Vokal foran *z* som i got. *arhwazna*, jfr. *hlaiwasnōs*. Dette Intetkjønsord *uraz* kan ifølge ham mulig have betydet »Urokse«, ligesom der af andre Dyrenavne findes Intetkjønsstammer paa *-z*, f. Eks. *hrinþiz i det oht. Stedsnavn *Rynderbach* ved Siden af *Hrindpach*. Men han tror snarere, at *uraz* har været nær beslægtet med svensk *snöur* »stærkt Snefald« og med isl. *úr* »Støvregn«, af hvilket sidste den senere islandske Runeramse forklarer Runenavnet *úr*.

Denne v. Grienbergers Forklaring synes mig meget betænkelig. At Opfatningen af *úr* som Intetkjønsord er senere, synes at godtgjøres af R R A i Leiden-Hskr., hvori man sikkerlig ikke tør søge et Intetkjønsord, hvor -A skulde være et neutralt Suffiks.

Den Opfatning, at *uraz* i Salzburg-Hskr. skulde være et Intetkjønsord paa *-az*, gjendrives ved Nominativformer af Hankjønsstammer paa *-a* i samme Hskr. (*iiz*, *eyz*). Thi disse viser, at *a* i sidste Stavelse maatte være faldt bort foran Stammens udlydende *-z*.

Jeg holder det for sandsynligt, at *uraz* i Ulfilas Sprog vilde hede *ūrus. Denne Forklaring støttes med Hensyn til *a* i *uraz* ved den gotiske Form *Sunjaifriþas* i Dokumentet fra Neapel fra Aar 551, hvilket Navn i samme Dokument paa Latin skrives *Suniefridus*. Dette Mandsnavn indeholder som sidste Led Stammen *friþu*. I Udlyden af første Sætningsled er *a* indtraadt istedenfor *u* i Navneformen *Friþareikeis* i den gotiske Kalender. Sprogformen i Salzburg-Hskr.'s gotiske Bogstavnavne viser ogsaa ved *e* i *uwinne* af *a* efter *j* Overensstemmelse med Neapel-Dokumentet, som har *Sunjaifriþas* og paa Latin *Suniefridus*¹⁾.

Hvis den i det foregaaende begrundede Opfatning er rigtig, ser vi, at Runenavnets oprindelige etymologiske Betydning er bevaret i Ags., medens den i Norsk-Islandsk er glemt. Heraf maa sluttes, at det ags. Runenavn ikke kan være laant fra Nordboerne, ialfald ikke paa en Tid, da Runenavnet *úr* opfattedes saaledes, som det er opfattet i det norske Runedigt eller i den islandske Runeramse.

Runen for **b** (Rune 18) hed hos Angelsakserne *beorc* (Stephens 5, 10) eller *berc* (Stephens 4, 8, 9), hvilket sidste er en northumbrisk Form. Runenavnet betyder »Birk«, som Navnet forklares i det ags. Runedigt.

Runens oldisl. og oldnorske Navn er *bjarkan* neutr. (*ær biarkan a þa læið ritat*), 3dje gramm. Afh. i Sn. Edda, Bj. M. Ólsens Udg. S. 47¹⁾; Dativ *bjarkani* smst. S. 47⁴⁾.

I de irske Afskrifter af den oldnorske Runerække *bergann*. Her har Ir-lænderen vistnok udtalt *rg* omtrent som *rk*. Skrivemaaden med dobbelt *n* beviser

¹⁾ Om nogle af de her nævnte gotiske Navneformer taler Gudm. Schütte, Arkiv XXI S. 44.

ikke, at Runenavnet har været brugt som Hankjønssord, hvilket v. Grienberger (Arkiv XIV S. 105) formoder. Skrivemaader, som regelret betegner dobbelt *n* efter Vokal, findes i islandske Haandskrifter ikke sjælden brugte for enkelt *n*; se f. Eks. min Udgave af Sæmundar Edda S. XII og den fototypiske Udgave S. XLIX. Det samme finder ogsaa Sted i irske Haandskrifter.

Olddansk i Leiden-Hskr. skrevet med Runer **BIÞRCÞ†** (som Rettelse af **-C|Þ**) med latinsk C for Runen Þ, med latinske Bogstaver *biercan*.

Forvansket er Formen *brica* (eller *brita*?) i Abeced. Nordm., vel af **birica* eller **birican*. Ved den brugte Form har den tyske Sprogform faaet Indfyldelse.

beorc som dansk Form i et engelsk Hskr. hos Stephens 14. Denne Form maa være paavirket af den ags. Form af Runenavnet.

I det norske Runedigt heder det: **Þ** (d. e. *bjarkan*) *er laufgrænstr líma*, hvilket Wimmer S. 279 oversætter: »Birkenzweig ist das laubgrünste reis«. *líma*, som rimer med *tíma*, er her Genetiv i Flertal af Hankjønssordet *lími*.

I de islandske Optegnelser gives følgende Forklaring:

Þ (*bjarkan*) *er laufigað lim*
ok lítit tré
ok ungsamligr viðr,

og paa Latin: *abies*.

Ordet *bjarkan* er ikke paavist i nordisk Sprog uden som Runenavn. Derimod forekommer alle de andre nordiske Runenavne ogsaa i anden Anvendelse i Sproget¹⁾.

Salzburg-Hskr. har som Navn paa den got. Bogstav for *b* *bercna*. Kirchoff antager dette for forvansket af *bercha*, d. e. got. **bairka* = ags. *beorc*. Men nord. *bjarkan* viser, som Wimmer S. 271 og v. Grienberger (Sievers Beiträge XXI S. 202) bemærker, at *n* oprindeligt har hørt med til Ordet. Oldn. *bjarkan* *n.* kan være en Afledning omtrent som got. *akran* *n.* Got. *bercna* opfatter jeg som et til oldn. *bjarkan* *n.* svarende Hunkjønssord med kollektiv Betydning, hvad enten det har betegnet en Samling af Birkekviste, af Birkeved eller af Birkebuske²⁾. **berkna* synes altsaa at have været Runens gotiske Navn. Istedendfor denne Form maa man i Ags. have indsat Stammeordet *beorc*, fordi hin Afledning i Ags. var ubrugelig³⁾.

Da den nordiske Navneform *bjarkan* har *n* tilfælles med det gotiske Bogstavnavn *bercna*, medens *n* ikke findes i den ags. Navneform *beorc*, synes heraf at maatte gjøres følgende Slutning: Navnet paa Runen for **b** kan ikke være kommet til Nordboerne fra Angelsaksernes nærmeste Stammefrænder Friser eller Sakser paa Fastlandet, men maa (da Runerne, som jeg i det følgende skal søge at vise, tidligst har været brugte af Goterne) ad en anden Vei være kommet til Norden enten

1) Jeg gjør ikke nogen Undtagelse for *hagall*, da det med dette Runenavn forholder sig noget anderledes end med *bjarkan*. Se i det følgende.

2) Forholdet mellem got. *bercna* *f.* og oldn. *bjarkan* *n.* oplyses vel ved det, som J. Schmidt, Pluralbild. S. 12 ff. har anført om Forholdet mellem Hunkjønssord, som har kollektiv Betydning, og Intetkjønssord.

3) Jfr. om *bercna* og *bjarkan* v. Grienberger, Sievers Beiträge XXI S. 202.

umiddelbart fra Goterne eller fra germanske Stammer, som stod nærmere i Forbindelse med Goterne.

Runen for **f** (Rune 1) heder i Ags. *feoh*, saaledes hos Stephens 5, 9; *feh* Stephens 4, 8 (northumbrisk Form), *feh* f. Eks. Stephens 18. Ordet *feoh*, som er Runens Navn, betyder i Ags. »Fæ«, d. e. baade Kvæg og Gods. I det ags. Runedigt er *feoh* som Runens Navn opfattet som »Gods«.

Det oldisl. og oldn. Navn paa Runen **f** er *fé*¹⁾. I et islandsk Haandskrift fra 13de Aarh. (AM. 623 4to) er **F** brugt til Betegnelse af Ordet *fé*, som er Runens Navn. I en Indskrift med de yngre Runer fra Upland (Liljegren R.-U. 729, Dybeck I 96, Runverser 49) betegner Runerne **F** **†** **R** Udtalen *féar*, Genetiv af *fé*; her er altsaa *fé* betegnet ved Runen for **f** alene.

Runens norske Navn *fé* betyder »Kvæg, Gods«. I det norske Runedigt heder det: (*fé*) *vældr frænda róge*. Her er *fé* opfattet som »Gods«. Paa samme Maade er Runenavnets Betydning opfattet i de islandske Forklaringer.

I de irske Afskrifter af den norske Runerække er Navnet paa Runen **f** *fea*. Dette er sandsynlig forvansket af Originalens *feu*, ligesom de irske Afskrifter feilagtig har Navnet paa Runen **l** som *ar* istedenfor *ur*.

Dansk Runenavn hos Stephens 14 *fe*. En ældre Form *feu* i Abeced. Nordm.; i Leiden-Hskr. skrevet med Runer **F** **I** **N**, med latinske Bogstaver *fiu*.

Runens Navn i det ældste nordiske Runesprog maa have været **féhu*.

Ordet »Fæ« (ags. *feoh*, oldn. *fé*), som er Runens Navn, heder i Gotisk ifølge Ulfilas Skrivemaade *faihu*. I Salzburg-Hskr. er det gotiske Navn for Bogstaven **f** skrevet *fe*. Man antager dette almindelig for en Gjengivelse af det gotiske Ord, som hos Ulfila heder *faihu*. Vokalen *e* og Mangelen af *h* i Bogstavnavnet *fe* er let at forklare. Thi den tyske Skriver af gotiske Ord i Salzburg-Hskr. udelader got. *h* i Efterlyd (*ia* = got. *jah*, *ther* = got. *pairh*), og istedenfor Ulfilas korte *ai* foran *r* skriver han *e* (*ther* = got. *pairh*). Med Mangelen af det gotiske *u* i Salzburg-Hskr.'s *fe* kan sammenlignes Bemærkningerne til Navneformerne *laaz* og *uraz* i Salzburg-Hskr.

Ved Navnet paa Runen for **s** (Rune 16) nævner jeg først det nordiske Navn, da Runenavnets Ordbetydning her er sikker.

Det oldisl. og oldn. Navn paa Runen for **s** er *sól*, som forekommer i 3dje gramm. Afh. i Sn. Edda, Bj. M. Ólsens Udg. S. 43. Navnet betyder »Sol«, saa-

¹⁾ Runen **F** er ikke i noget gammelt norsk eller islandsk Haandskrift kaldt *Freyr*. Dette er en nyislandsk Betegnelse for Runen. Denne grunder sig ikke paa gammel Tradition, men er vistnok opstaaet paa Island i nyere Tid paa følgende Maade: Man betegnede de 3 Grupper, i hvilke Runerne fra gammel Tid inddeltes, som *attir*. Den 3dje, som begyndte med Runen for **t**, kaldtes da efter dennes Navn Tys Æt, hvilket man forstod som Guden „Tys Slægt“. Den 2den Gruppe begyndte med Runen for **h**. Da dennes Navn *hagall* tillige var Mandsnavn, blev Betegnelsen for 2den Gruppe Hagals Æt opfattet som Manden „Hagals Slægt“. Da man følte Trang til at faa et tilsvarende Navn paa 1ste Gruppe og da man hertil ikke kunde bruge Genetiv af Runenavnet *fé*, kaldte man i Lighed med Tys Æt 1ste Gruppe for *Freys att*, hvilket man forstod som Guden „Freis Slægt“. Jfr. i det foregaaende S. 33 f.

ledes som det ogsaa er opfattet i det norske Runedigt og i de islandske Forklaringer.

De irske Afskrifter af den norske Runerække har ligeledes *sol*.

Dansk hos Stephens 14 og i Abeced. Nordm. *sol*. En ældre Form i Leiden-Hskr. skreven med Runer $\mathfrak{H} \mathfrak{N} \mathfrak{T} \mathfrak{N}$, med latinske Bogstaver *soulu*. I sidstnævnte Form skal *ou* vistnok angive, at den Vokal, som er udtrykt ved Runen $\mathfrak{N}$, udtaltes *ó*.

Det ags. Navn paa Runen for *s* er skrevet *sygil* hos Stephens 8; *sigel* Stephens 5 og 9.

I det ags. Runedigt er Runenavnet forklaret paa følgende Maade:

(*Sigel*) *sémannum*   *symble biþ on hyhte,*
þonne hi hine feriaþ   *ofer fises bæþ,*
óþ hi brimhengest   *bringeþ to lande.*

Grein har foreslaaet, at 2den og 3dje Linje skal ombyttes; ellers synes *hine* ikke at give nogen Mening. *hyht* betyder sædvanlig »Haab, Glæde«. Verslinjerne synes da at betyde: »*Sigel* er stedse i Sømændenes Haab, indtil Bølgehesten bringer dem til Land, naar de fører den over Fiskens Bad (d. e. Havet)«.

Her er *sigel* vistnok, saaledes som Bosworth-Toller og v. Grienberger (Arkiv XV S. 15) mener, at opfatte som »Solen«. Grein opfattede *sigel* i Runedigtet som »Seilet«, men »Seil« heder i Angelsaksisk *segl*, og baade det nordiske Navn paa Runen for *s* og det i Salzburg-Hskr. forekommende Navn paa *s* betyder »Sol«.

I Betydningen »Sol« forekommer *sigel* i Beowulf 1967 og som første Led af flere Sammensætninger. Ags. *sygil* er en ældre Form, og her er *y* ved *i*-Omlyd opstaaet af *u*.

Det gotiske Navn paa *s* i Salzburg-Hskr. er *sugil*. Dette *sugil* er vel snarest med Munch (S. 15), Kirchoff (S. 33 ff.) og v. Grienberger (Beitr. XXI S. 216 f.) at opfatte som opstaaet af *sōjil, Sideform til Ulfilas *sauil* n., som betyder »Sol«. Ags. *sygil*, *sigel* betyder ligeledes »Sol«, men er grammatisk maaské ikke identisk; se v. Grienberger, Arkiv XV S. 14 f.

I Navnet paa Runen for *s* staar de ags. Navneformer nærmere ved det gotiske Navn end ved de nordiske Former af Navnet paa Runen for *s* i den kortere Række. Hvis *sōlu er det oprindelige nordiske Navn paa *s*, saa taler dette Navn imod, at Runenavnene skulde være komne fra Nordboerne til Angelsakserne eller disses nærmeste Frænder paa Fastlandet. Og vi synes da af de ags. Navneformer at maatte slutte, at Runenavnene er komne fra Goterne (der, som jeg i det følgende skal søge at vise, tidligst har brugt Runer) til Angelsakserne ad en anden Vei end til Nordboerne.

Men i det følgende S. 56 f. skal under Behandlingen af Navnet paa Runen for *h* fremføres nogle Betragtninger, som mulig giver os en Oplysning om det urnordiske Navn paa Runen for *s* og som da tillige maaské stiller Forholdet til det ags. Navn paa Runen for *s* i et andet Lys.

Det ags. Navn paa Runen for *n* (Rune 10) er skrevet *nyd* Stephens 5 og Gaade 43 Linje 8 (i Exeter-Bogen), *naed* Stephens 8, *nead* Stephens 9. Runens

Navn er i Form identisk med det ags. Ord *nied*, *néd* (anglisk), *nýd* (vestsaksisk), som betyder »Nød, Nødvendighed«. Saaledes er det ogsaa opfattet i det ags. Runedigt¹⁾.

Det oldisl. og oldn. Navn paa Runen for *n* er *naudr* fem., senere *naud*; i Akkus. Ental: *merkja á nagli nauð* Sigrdr. 7. I Akkus. Flertal i en islandsk Formular til Brug ved *kvennagaldur* (J. Árnason, Íslenzkar Þjóðsögur I S. 449): *risti eg þér . . . nauðir níu*.

Det norske og islandske Runenavn er i Form identisk med det Ord *naudr*, *naud*, som betyder »Nød, Tvang«. Runenavnets Betydning er opfattet saaledes i det norske Runedigt og i de islandske Forklaringer.

I de irske Afskrifter af den norske Runerække er Runenavnet forvansket til *naun*. Mulig er denne Forvanskning opstaaet ved Indfyldelse fra Runenavnet *caun*.

Dansk Navn i Leiden-Hskr. skrevet med Runer $\text{†} \text{F} \text{N} \text{P} \text{A}$, med latinske Bogstaver *naudr*. I Abeced. Nordm. *naut*. Hos Stephens 14 *noð*. Denne Form gjengiver vistnok den yngre danske Udtaleform *nød*.

Runens Navn maa i det ældste nordiske Runesprog have været **naudia*.

Gotisk i Salzburg-Hskr. *noicz*. Dette Navn vilde i Ulfilas Skriftform hede *naups*; dette er det gotiske Ord, som svarer til ags. *nýd* og til oldn. *naudr* og som betyder »Nød, Nødvendighed«. I Gotisk kunde ogsaa have været skrevet **nauds* i Lighed med den gotiske Nominativform *tilarids* med Runer paa Spydspidsen fra Kovel. Saaledes ogsaa i gotiske Bibelhaandskrifter, især i Lukas's Evangelium, Former som *gōds*, *mitads*. Den tyske Skriver i Salzburg-Hskr. gjengiver ellers got. *au* ved *o* og har i Bogstavnavnene *z* som Nominativmærke. I *noicz* er *c* ifølge v. Grienberger (Beitr. XXI S. 208) fuldkommen sikkert i Haandskriftet, og han forklarer *cz* som en orthografisk Variation til *z*, som i oht. *czala*, *magaczogo*. Med *oi* i *noicz* sammenligner v. Grienberger den i Oldhøitysk hos Williram forekommende Skrivemaade *ôi* for *ou* (*gelôibo*, *hōibet* o. fl.)²⁾.

Navnet paa Runen for *h* (Rune 9) var hos Angelsakserne *hægl* Stephens 5, *haegil* Stephens 8, *hegel* Stephens 9. Navnet er i Form identisk med det Ord, som i Ags. betyder »Hagl«, og Runenavnet er i det ags. Runedigt opfattet som det Ord, der betyder »Hagl«. Den der givne Forklaring begynder saaledes: (*hægl*) *biþ hitust corna*. Runenavnet forekommer i Nomin. Flertal *hægelas* i Gaade 43 Linje 11 i Exeter-Bogen.

Det oldisl. og oldn. Navn paa Runen for *h* er *hagall*; i de irske Afskrifter *hagal*.

Det norske Runedigt kjender Runenavnet som Hankjønssord, men forklarer dets Betydning som »Hagl«, der i Oldnorsk ellers heder *hagl* n. Det heder her i nær Overensstemmelse med Udtrykket i det ags. Runedigt: ** (hagall) er kaldastr*

¹⁾ Anderledes Brate, Månadsblad 1886 S. 56.

²⁾ Munch S. 15, Kirchhoff S. 40 og Wimmer S. 272 antager derimod Skrivemaaden *noicz* for forvansket. Wimmer holder *c* for sikkert opstaaet, og Kirchhoff for sandsynlig opstaaet af *t*.

korna. Ligesaa forklares Navnet i de islandske Runeramser (* *hagall*) er *kalda korn* o. s. v.), og Navnet er i de islandske Optegnelser skrevet *hagall* med to *l*'er.

Dansk Runenavn i Leiden-Hskr. skrevet med Runer *ᚱᚱᚱ, med latinske Bogstaver *hagal*; i Abeced. Nordm. *hagal*; hos Stephens 14 *hagol*. I Formen *hagol* er *o* i det engelske Hskr. kommet ind ved engelsk Indflydelse.

Gotisk Navn paa Bogstaven *h* i Salzburg-Hskr. *haal*. Kirchoff (S. 40 ff.) og Zacher mener, at det got. Runenavn har været *hagls. Dette synes mig ikke rigtigt. For det første er Nominativmærket ellers overalt (undtagen i *aza*, se ved Rune 4) bevaret i Salzburg-Hskr.: *daaz*, *eyz*, *laaz*, *noicz*, *wraz*, *tyz*, *enguz*. For det andet er der, om end tysk *Hagel* er Hankjønord, ingen Nødvendighed for at antage, at Ordet for »Hagl« i Gotisk har været Hankjønord, da *hagl* i Nordisk oprindelig er Intetkjønord. Derfor har Th. v. Grienberger (Beitr. XXI S. 203) vistnok Ret, naar han antager, at det gotiske Runenavn har været Intetkjønord.

Th. v. Grienberger opfører den gotiske Form som *hagl. Men hverken af got. *hagl eller af got. *hagls kan det nordiske Runenavn *hagall*, som afviger fra Appellativet *hagl*, forklares. Og der er intet Spor til, at Ordet »Hagl« uafhængig af Runenavnet i de nu kjendte nordiske Sprogarter har havt Formen *hagall* (se dog herom i det følgende). Jeg formoder, at nordisk *hagall* forudsætter Runenavnet *hagal i en gotisk Dialekt (hvilken gotiske Form ogsaa Munch S. 15 antager). Naar dette Runenavn opfattes som Ordet for »Hagl«, bliver *a* i anden Stavelse ensartet med *a* i sidste Stavelse af Navneformen *Valaravans*, som to Gange findes hos Jordanes (Kap. 14). Her er *a* indskudt, og Navnet vilde i Ulfilas Sprogform hede *Walahrabns. Ogsaa i den gotiske Navneform *Rosomonorum* hos Jordanes (Kap. 24) har jeg (Arkiv I S. 3) antaget en lignende indskudt Vokal¹).

I Salzburg-Hskr.'s *haal*, som er ligebetydende med ags. *hægl* og med oldn. *hagall*, mangler *g*. Ligesaa mangler *g* i *laaz*, d. e. i Ulfilas Sprogform *lagus, og i *daaz*, d. e. i Ulfilas Sprogform *dags*. Da *g* ligelig mangler i disse tre Navne, tør man vist ikke med Munch (Monatsber. S. 56) og Kirchoff (S. 41 f.) tænke paa, at Skriveren feilagtig skulde have læst *g* som *a*. Bedre forklarer v. Grienberger (Beitr. XXI S. 203) Mangelen af *g* deraf, at den høytyske Optegner af Runenavnene havde hørt disse udtalte af en Goter, i hvis Mund Spiranten *g* i Indlyd hørted saa svagt, at den af den høytyske Skriver ikke blev udtrykt ved *g*. Hermed kan det sammenlignes, at got. *g* i Indlyd foran *i* og *j* oftere udelades ved latinsk Gjengivelse af gotiske Ord; f. Eks. i *Daila* for *Dagila* (Wrede, Die Sprache der Ostgoten S. 173 f.). Endnu nærmere ligger den af v. Grienberger anførte Analogi, at en vandalisk Kongedatters Navn i Anthol. lat. ed. Riese S. 231 er skrevet *Damira* (d. e. *Dagamira*), hvor Udtalen *Dāmīra* er sikker, fordi Navnet der forekommer i et Heksameter.

Ogsaa ved Navnet paa Runen for *h* viser det sig, at Runenavnet ikke kan være kommet til Nordboerne fra de med Angelsakserne nærmest beslægtede Stammer paa Fastlandet, Friser eller Sakser.

¹) Dog mangler i Salzburg-Hskr. en Vokal mellem *c* og *n* i Bogstavnavnet *berena*.

Formen *haal* i Salzburg-Hskr. kan enten være opstaaet af en gotisk Form **hagl*, saa at *a* er blevet forlænget ved Udfald af *g* (jfr. *daaz* i Forhold til got. *dags*), eller af en gotisk Form **hagal* med det andet *a* indskuddt.

I ingen nordisk Sprogart er, saaledes som i det foregaaende sagt, en Form *hagall* (Hankjøn) kjendt som Appellativ med Betydning »Hagl«. Derimod forekommer i Oldnorsk et Adjektiv *hagall* med Betydning »tjenlig« og *Hagall* som Mandsnavn. Men Runenavnet er i sin Oprindelse forskjelligt fra disse Ord, og som den foran nævnte norske og islandske Forklaring af Runenavnet som »Hagl« viser, har man i ældre Tid ved Runenavnet heller ikke tænkt paa Mandsnavnet. Først i Nysislandsk har man sat Runenavnet i Forbindelse med Mandsnavnet, saaledes som Udtrykket *Hagals ætt* for den Afdeling af Runerne, der begynder med Runen for *h*, synes at vise; se S. 52 Anm. 1.

Det er dog muligt, at »Hagl« i den nordiske Sprogform, som er repræsenteret ved de urnordiske Indskrifter, har hedt **hagala*, hvis Ordet der har været Intetkjønsord. Thi med Hensyn til Vokalen foran *l* kan sammenlignes *asugisalas* paa Kragehul-Spydstagen og *harabanas* Varnum.

Wimmer (S. 126) har fremsat den Formodning, at *hagala* paa Spydskaftet fra Kragehul kunde være Akkusativ af et til oldnord. *hagall* (herved menes vistnok Runenavnet) svarende Ord.

Denne Formodning er meget tiltalende¹). Thi det er vistnok sandsynligt, at *hagala* er Objekt for det følgende Ord *wiju*, som jeg har tolket »jeg vier«. Men det Verbum, som betyder »vier«, forekommer i andre Indskrifter med Substantivet »Runer« som Objekt.

Vi skulde altsaa i Indskriften paa Kragehul-Spydstagen have bevaret et urnordisk Runenavn, nemlig *hagala* i Akkusativ. Men af denne Indskrift fremgaar det da ikke, om dette Runenavn var et Hankjønsord, saaledes som Runenavnet *hagall* i historisk nordisk Sprog, eller et Intetkjønsord.

Af det foregaaende synes det rimeligt at slutte, at Ordet »Hagl« ligesom Navnet paa Runen for *h* hed i Akkusativ *hagala* i den nordiske Sprogform, hvori Indskriften paa Kragehul-Spydstagen er affattet, og hos den nordiske Stamme, som først lærte Runenavnene at kjende og fra hvilken disse gik over til alle andre nordiske Stammer. I det følgende skal jeg søge at gjøre det sandsynligt, at Sprogformen i Spydstagens Indskrift er erulisk og at Erulerne er den nordiske Stamme, som først har brugt Runerne og anvendt Runenavnene.

De i det foregaaende gjorde Slutninger, som er dragne af *hagala* i Kragehul-Indskriften, synes mig nogenlunde paalidelige. Derimod vil jeg udtrykkelig udtale, at den Formodning om nogle andre Runer i samme Indskrift, som jeg i det følgende fremsætter, er meget usikker.

Ved Undersøgelse af Originalen fik jeg (i Modsætning til Wimmer) det Indtryk, at Indskriftens 3dje Stykke, hvorpaa der staar *lija*, hører umiddelbart sammen med 4de Stykkes *hagala*.

¹) Jeg har tidligere (NI. S. 60, 254 Anm. 1) udskilt som et Ord *agala* i Betydning „Ondt“ eller lignende. Noreen (Altisl. Gramm. ³ S. 339) forstaar *hagala* som „Nutzen“, hvilket forekommer mig at være mindre sandsynligt.

Hvis dette er rigtigt, ligger den Mulighed nær, at **ja** foran **hagala** betyder »og«. Man kan da enten forudsætte, at **h** i **hagala** skal læses dobbelt, saa at vi her faar en Form **jah**, som stemmer overens med **iah** i Varnum-Indskriften. Eller man kan her for »og« antage en Form **ja**, ligesom v. Grienberger (Göttingische gelehrte Anzeigen 1903 S. 708) med Sandsynlighed tolker **jalawid** paa Skodborg-Brakteaten som **ja** (»og«) **alawid** (hvilket ogsaa jeg havde tænkt mig som muligt).

Hvis **hagala** i Indskriften paa Kragehul-Spydstagen er Runenavn og hvis Indskriften umiddelbart foran dette Runenavn har et Ord for »og«, saa synes Runerne **li**, som i Indskriften gaar umiddelbart forud for **ja**, snarest at maatte være Slutningen af et Runenavn¹⁾.

Hvis **-li** skulde være Slutningen af et Runenavn, kunde dette Runenavn ikke have været andet end Navnet paa Runen for **s**, som i Salzburg-Hskr. er *sugil*, i historisk nordisk Sprog *sól* (ældre *sōlu), i Ags. *sygil*, *sigel*. Til Akkusativen paa **-li** maatte svare en Nominativform paa **-liā**, enten af Hunkjøn eller Hankjøn, medens got. *sauil* »Sol« er Intetkjøn²⁾.

Derimod skal jeg ikke indlade mig paa at besvare Spørgsmaalet om, hvorvidt det forudsatte Navn paa Runen for **s** paa Kragehul-Spydstagen fuldstændig skulde tænkes som *sōili eller *sōjili (jfr. *niujil*) eller *sōwili (jfr. *niuwila*)³⁾.

Men til Slutning fremhæver jeg udtrykkelig, at de Forudsætninger, hvorpaa Antagelsen af et Navn paa Runen for **s** paa Kragehul-Spydstagen (**-li** i Akkusativ) grunder sig, er saa usikre, at det hele ikke engang kan betegnes som en Formodning.

Det ags. Navn paa Runen for **l** (Rune 21) er *lagu*; saaledes skrevet hos Stephens 5 og 8. Ordet *lagu* betyder i Ags. »Vand«, og saaledes er Runenavnet opfattet i det ags. Runedigt.

Det islandske og norske Navn paa Runen for **l** er i Middelalderen *logr*. Det oldnorske Ord *logr*, som lydret svarer til ags. *lagu*, betyder »Vand, Vædske«, og i denne Betydning er Runenavnet opfattet baade i det norske Runedigt og i de islandske Forklaringer af Runenavnene.

I de irske Afskrifter af en norsk Runerække er Navnet paa **l**: *lagor*. Dette er en førhistorisk Form for *logr*, ligesom *feu* (der forudsættes af de irske Afskrifters *fea*) for *fē*; jfr. Skaldedigtn. S. 24 f. (Anderledes F. Jónsson, Aarbøger f. nord. Oldk. 1895 S. 308 og v. Grienberger, Arkiv XIV S. 112.).

Det danske Navn paa Runen for **l** er i Leiden-Hskr. skrevet med Runer **𐌺 𐌻 𐌽 𐌿 𐌺**, med latinske Bogstaver *laucr*. Her betegner **𐌻 𐌻** *au* den af kort *a* ved *u*-Omlyd opstaaede korte Vokal. Runen **𐌿** (i den latinske Transskription *c*) betegner her Udtalens *g*.

¹⁾ Fuldt bindende er jo denne Slutning ikke, da Ordet „og“ kunde forbinde to Sætninger.

²⁾ **-li** kunde ikke være Intetkjønsform, fordi *i* i indoeuropæisk Udlyd er faldt bort i Urnordisk.

³⁾ Whitley Stokes (Urkeltischer Sprachschatz S. 292) opfører som Urform for de britanske Former af Ordet for „Sol“ *sāvali-s*, og Fick (Vgl. Wtb.⁴ I S. 565) opfører som en europæisk Urform for „Sol“ *saueli-m*.

Hos Stephens 14 er det danske Navn *loer* (saaledes hos Hickers III tab. 6). Hvis dette er rigtigt, kan det jævnføres med Runenavnet *mander* i samme Haandskrift, hvori Nominativmærket ligeledes er skrevet *-er*. v. Grienberger (Arkiv XIV S. 107 f.) læser derimod *loer* for *loer*. I Runenavnet *hagol* er olddansk *g* i denne Optegnelse gjengivet ved *g*. Da Leiden-Rækken med latinske Bogstaver har *laucr* ved Siden af *hagal*, kan dette tale for i Rækken hos Stephens 14 at læse med v. Grienberger *loer* ved Siden af *hagol*.

I Abeced. Nordm. er Navnet *lagu*. Dette er Navnets tyske Form, som Nedskriveren har indsat istedenfor det tilsvarende danske Ord. Til *lagu* er i Verset i Abeced. Nordm. føiet *the leohto* »(Vandet) det lyse (d. e. det klare)«. Denne Tilføielse viser, at den tyske Nedskriver har opfattet *lagu* som »Vand«.

Runens Navn maa i det ældste nordiske Runesprog have været **laguz*.

Det gotiske Navn paa *l* er i Salzburg-Hskr. skrevet *laaz*. Til ags. *lagu*, oldn. *logr* skal i Gotisk regelret svare **lagus*. Med *laaz* kan sammenstilles Salz.-Hskr.'s *daaz* = got. *dags*, *haal* = got. **hagl* eller **hagal*, *fe* = got. hos Ulfila *faihu*, *uraz* = got. **ūrus*. Jfr. om Navnene paa Rune 2 (u) S. 50 og paa Rune 9 (h) S. 55. I *laaz* gjengiver vistnok *aa* Udtalen *ā*, idet *a* ligesom i *daaz* er blevet forlænget ved Udfald af *g*. Efter *uraz* skulde man vente en tostavelsets Form med *a* af *u* i anden Stavelse.